

PAMFIL BILȚIU, MARIA BILȚIU

Șezătorile și clăcile în zona Chioar

Claca este o formă de executare rapidă a unor munci grele, cu ajutorul consătenilor, fie ele urgente, fie prea monotone. Spre deosebire de sărbătoare, claca este o formă de organizare a muncii, având funcția de întrajutorare. Claca implică anumită obligativitate și reciprocitate, în sensul că, cel care organiza claca era obligat să meargă și el la fiecare dintre participanți. Clăcile, ca formă de ajutorare în muncă, pot fi socotite acțiuni sociale, determinate de trebuințe de tot felul. Ele au numeroase funcții și sensuri. Funcția economică rezultă din contribuția la realizarea producției agricole sau casnice pentru familiile lipsite de forța de muncă necesară. Funcția lor socială este determinată de relațiile de întrajutorare și solidaritate dintre oameni. Se știe că prin tradiții și obiceiuri se modelează grupurile în colectivitățile sătești, cimentându-se, astfel, un climat etico-civic sănătos. Claca avea și un rol inițiativ. În cadrul ei tineretul se deprindea cu munca, își forma o atitudine pozitivă față de ea, se obișnuia cu spiritul de colectivitate și competitivitate. Prin participarea la dans se înfiripau relații între parteneri, tinerii își puteau dezvolta atașamentul față de dansul popular, muzica populară și față de strigătură. Precizarea că în clacă muncesc mai mulți în folosul unuia este importantă atât pentru particularizarea ei față de șezătoare, unde fiecare lucrează pentru sine, cât și pentru încercarea de a stabili perioada istorică a apariției sale. S-a tot afirmat că munca în colectiv are o veche tradiție la toate popoarele. Când forma de proprietate era comună, oamenii munceau laolaltă toți în folosul fiecăruia și al tuturor. În perioada obștilor sătești patriarhale multe acte de muncă se executau în comun. Problema clăcilor se pune numai în momentul în care a apărut proprietatea individuală asupra pământului și a bunurilor. Clăcile de la Boiu Mare se integrează în cele comune întregului spațiu al Chioarului, precum și în alte zone ale Transilvaniei. Cel mai des se organizau clăci la muncile câmpului: la secerat, la cosit, la săpat, la desfăcatul porumbului, la bătut floarea-soarelui, la scărmanat lână. Se mai organizau clăci la construirea casei, la transportul lemnului, scosul și transportatul pietrei, săparea fundației. Clăcile se desfășurau, atât dimineața, cât și după masă. Clăcanii veneau direct la locul unde trebuia să se desfășoare munca. Gazda aducea țuică, cozonac sau plăcintă pentru gustare, dacă era înainte de masă, sau pentru ujină, dacă era după masă. În ziua când se făcea claca, seara, clăcașii participau la cină la casa gazdei. În cazul clăcilor cu ceterași gazda plătea ceterașii și organiza jocul la ea acasă, unde pregătea o masă mare, iar după masă jocul ținea toată noaptea. Dacă gazda plătea ceterași, ea nu mai era obligată să participe la clăcanii ei. În general la clăcile cu ceteră erau chemați feciorii și fetele sau familiile tinere.

Cusutul în șezătoare; foto: Felician Săteanu

Claca de tors. Claca de tors, odinioară, era îndătinată la Boiu Mare. Femeile, care aveau cânepă multă și nu izbuteau s-o toarcă singure, făceau clacă de tors în postul Crăciunului. Femeia își invita prietene, rude, vecine, în funcție de numărul de clăcănițe, pe care și-l dorea. Fiecare clăcană primea de tors un caier, circa un kilogram de fuior. La fetele tinere mai puțin inițiate în tors li se dădeau câlți. Existau și neînțelegeri între gazdă și clăcane, pe motivul torsului de mântuială, adesea cu firul prea gros. Caierele date pentru tors trebuiau terminate până la data fixată de gazdă, când avea loc petrecerea comună.

Ospățul clăcii de tors se organiza duminica, după masă, când veneau clăcănițele fără soți și erau servite cu bucate alese. Se serveau „leveșe” (supă) de găină, cartofi cu carne, „purcei” (sarmale). Ca desert se servea „chiflu” (chiflă), iar băuturile erau țuica și vinul. Se serveau și bărbații care au ajutat la organizarea ceremonialului. Familiile tinere și tinerii însoțiți de fete jucau și se striga ca la joc. Dintre strigăturile adecvate momentului am reținut următoarea:

„Tare mare o fo(st) claca,
Tăte-o tors și marț'sara,
Când umblă și Marțolea.
Marț'sara și vinerea,

Numa s-o putem găta,
Să jucăm până ce-i clacă,

C-apoi mintenaș să gată.
Cine ne-o chemat la clacă,
Ori ne joace, ori ne tragă.”

„Și-apoi clacă ca asta,
N-o mai fost de când lumea,
Că-i o veselie mare,
Ne-a trece de supărare.
Cine n-a juca la clacă,
Mai bine să steie acasă.”

Claca de dus gunoiul. Se organiza iarna, după Boboteaza, când zăpada era bună pentru transportul cu sania. Era organizată de familii mai sărace, care nu aveau animale de tracțiune. Gazda calcula de câte cărări de gunoi avea nevoie pentru a acoperi parcela ce urma să o cultive. Fiecare clăcan aducea o cărare de gunoi, după care își ducea animalele acasă, apoi se întorcea la masă. Mâncărurile și băuturile erau aceleași ca și la alte clăci.

Claca de adus lemne din pădure. Se organiza tot iarna când era drumul bun de sanie. Era îndătinată, odinioară, când se construiau case și acareturi din lemn. Și în situația în care se construiau case mari de zid se organizau astfel de clăci de adus lemne de lucru, pentru hăizaș. Fiecare clăcan aducea o cărare de lemne tăiate în lungimea și de esența lemnoasă cerute de gazdă. O dată descărcate lemnele, clăcanii își duceau animalele acasă fiecare, apoi se întorceau la masă.

Clăcile organizate la muncile câmpului

Claca la arat. Claca la arat avea o caracteristică distinctă în unele sate, deoarece se organiza într-o zi de sărbătoare, la Sângeorz. Se credea în popor că a munci cu scopul de-a ajuta pe cel sărac în zi de sărbătoare nu era un păcat. Gazda își chema un număr de clăcani, ca până la amiază să poată ara parcelele alese pentru semănat. O dată terminat aratul, clăcanii duceau animalele acasă și se întorceau la masă. Uneori masa nu avea loc în aceea zi, ci ulterior când se stabilea la înțelegere.

Claca la săpat porumbul. Era organizată de cei care cultivau lanuri întinse de porumb și aveau forță de muncă puțină. Ea se practica în vremurile când nu existau mașini de semănat pe rânduri, și porumbul nu putea fi săpat decât manual. Gazda își chema săpători

dintre neamuri, vecini și prieteni, în funcție de mărimea parcelei de săpat. Dimineața săpătorii erau serviți cu țuică și plăcintă, iar la prânz li se ducea mâncare caldă la câmp. Existau situații când parcela era mare și săpătorii mai puțini. Atunci clăcanii veneau la săpat și a doua zi. Seara avea loc masa, acasă la gazdă.

Claca la secerat. Claca la secerat se organiza de familiile care aveau lanuri de grâu întinse și forță de muncă puțină. Se organizau cu clăcani, fete și feciori, dar uneori și cu participarea nevestelor recrutate dintre vecine, prietene, rudenii. Fetele și nevestele secerau iar flăcăii și bărbații legau snopii și clădeau căpițele și clăile. Spre deosebire de celelalte clăci, munca era animată de cântecele rostite de fete și neveste. În unele variante constatăm că ele stimulau hărnicia:

„Dați, dați, dați, la holdă iară,
C-om găta-o pâănă astară.
Dați, dați, dați și vă plecați,
Până holda o gătați,
Că ni-i holda lângă drum
Și ne-or zăce oarecum.
Ni-i holda lângă cărare
Și ne-or zăce răle tare.”

Unele variante performate la claca de seceriș aparțin liricii de dragoste, unele cântece fiind de largă răspândire și mult îndrăgite de oamenii din popor:

„Dragu-mi-i la secerat,
Când îi badea la legat,
Io secer și badea leagă,
L-amândoi lumea ni-i dragă,
Io secer și badea adună,
L-amândoi lumea ni-i bună.
Tare mi-i lumea de dragă,
Când văd pă badea cum leagă
Și-așè mi-i lumea de bună,
Când văd cum badea adună.”

Claca de cosit și strâns fânul. Satele din Chioar fiind așezate într-o zonă colinară, o mare suprafață de teren era rezervată fânețelor, necesară ocupației de bază a țăranului – creșterea animalelor. Drept urmare, unii gospodari posedau suprafețe întinse de fânețe. Fiecare gazdă își chema între cinci și opt bărbați cosași, care mergeau la lucru în zorii zilei, când cânta rândunica. La plecare la holdă primeau câteva pahare de horincă, iar prânzul

li se ducea la câmp, de regulă, mămăligă cu brânză „după care puteau împinge coasa”. După uscarea fânului, clăcanii participau la strâns, de regulă, bărbații clădind căpițele și clăile, iar femeile erau la greblat. Masa se dădea seara sau la înțelegere într-o altă zi.

Claca la desfăcat porumbul. Acest tip de clacă se organiza de cei care dețineau lanuri întinse de porumb și aveau forță de muncă redusă. Acest gen de clacă era îndrăgit de tineret, deoarece după terminarea „desfăcatului” tinerii oficiau o practică de inițiere – „tăvălitul fetelor în pănuși”. Clăcile de acest gen se organizau seara, la lumina de felinar și durau până la terminarea porumbului. Tinerii la sfârșit erau serviți cu „înturnate” cu smântână, plăcintă și lipie. Înainte erau serviți cu țiucă. Când se bea țiuca toți închinau cu gazda, cu formule „Dumnezeu să deie recoltă bogată și la anul”, iar câte unul și striga:

„Tare bine ne-am purtat,
C-am gătat de desfăcat.
Gazda noastă-i de neam mare
Și ne-a da horincă tare,
Îndulcită, pipărată,
Câte cinci pahare-o dată
Și plăcintele cu brânză,
Tare bune-or fi la rânză.
Ne-or mai da și înturnate,
Pă sama noastă gătate.”

După ce se termina de desfăcat, pănușile erau scoase afară, iar bărbații cu coșurile urcau știuleții în podul casei. Flăcăii ungeau cu funingine (tăciuni de porumb) pe față fetele, stârnind hazul celor din jur. La clăcile de desfăcat porumbul se spuneau povești și se horea.

Claca de bătut floarea-soarelui. Era organizată de gazdele care cultivau lanuri întinse cu această plantă oleaginoasă, din care produceau uleiuri de casă cu rol important în alimentația tradițională. Clăcanii, recrutați dintre rude, prieteni și vecini, se prezentau seara la gazdă, cu un băț sau o sucitoare pentru bătut. Floarea-soarelui se bătea pe aria șurii, clăcanii stând pe boci de lemn sau pe lavițe joase. Se bătea către scaune sau către o scândură și chiar pe pământ. Semințele cădeau pe lipideauă. Clăcanii stăteau până la terminarea de bătut, după care erau serviți cu horincă, scoverzi, înturnate, plăcintă creață, specifică Chioarului. Când se cinsteau, câte-on clăcan striga:

„Noi ruja tăta-o-am gătat
Și gazda ne-o ospătat,
Cu horincă bună, tare
Și ne-o dat la fiecare,
Cu plăcinte și scoverzi,

De care ai vrè să mai vezi.
S-o veselit și gazda, oleacă,
Și ne-a mai chema la clacă,
C-o văzut c-am lucrat bine,
Nu ne-am făcut de rușine.
Și la anu' om vini,
Dacă gazda ne-a pofti.”

Casă din Șurdești; foto: Felician Săteanu

Claca de „suretit”. Este o clacă care încă n-a dispărut, celelalte fiind date uitării datorită procesului de modernizare a satului. Este organizată de cei care au culturi de viță de vie în suprafețe mari. Participă mai mult femeile la culesul strugurilor și câțiva bărbați la purtatul coșurilor la căruță. În timpul lucrului se cânta:

„Hiju se lucră cu greu,
Vinul să bea din canceu.
Bun îi vinu și gustos,
Când îl bei cu om frumos,
Când îl bei cu om urât,
Se oprește vinu-n gât.”

„La sureti aş tăt vini,
Că strugurii îs aci
Şi mustu' îi bunişor
Şi îl bem tare cu spor,
Mâncăm şi mâncare bună,
Ne vesălim împreună.”

După terminarea lucrului are loc masa la casa gazdei, cu mâncare, băutură, muzică şi dans. Sunt invitaţi şi tineri şi tinere, care şi strigă:

„De suretit am gătat
Şi de joc ne-am apucat,
Vesălie ca asta,
N-o mai fost la nimenea.
Să trăiască şi gazda,
Pântru ea îi vesălia.”

„Claca pă danţ”. Acest tip de clacă este o particularitate a zonei Chioar. Era îndătinată în mai multe sate, până la dispariţia jocului duminical. Prin claca „pă danţ” tineretul avea asigurat jocul duminical, în lunile de primăvară şi vară, înafara postului Sânteimării. Ca să nu plătească ceteraşii în bani, la sărbătorile Paştilor, feciorii se înţelegeau să organizeze „claca pă danţ”. Feciorii alegeau dintre ei doi inşi mai isteţi, care acceptau să fie chizăşi. Cei doi vor fi responsabili de buna desfăşurare a clăcii şi dansului. Ei se interesau dacă oamenii mai înstăriţi vor avea nevoie de clăcani la sapă, secerat sau cosit. Tot ei angajau muzicanţii şi fixau numărul de duminici în care vor cânta. În funcţie de aceasta se cerea un număr de clăcani de la chizăşi de către gazdele care cumpărau clăcanii şi plăteau muzicanţii pentru zilele de muncă în bani. Pentru fiecare clăcan se plătea o zi de muncă. Dacă îi cumpăra şi pentru sapa a doua, plăteau două zile. Anunţaţi de muzicanţi, feciorii se adunau în centrul satului, unde îi aşteptau gazdele. Fără să-i servească cu ceva, la plecare, gazda îi conducea la holdă împreună cu muzicanţii. După ce se apucau de muncă, muzicanţii cântau aproape tot timpul în faţa clăcanilor. Pe la ora nouă gazda aducea prânzul, mămăligă cu brânză şi cu lapte, slănină, „răstăuţe” (tăieţei) cu brânză. Lucrul continua până la gustare, când clăcanii erau serviţi cu horincă, fasole cu ciont, plăcintă cu brânză, „ciurigăi” (minciunele). După masa de la amiază flăcăii jucau cu fetele cam un ceas bun. La sfârşitul zilei clăcanii erau primiţi la casa gazdei, unde li se dădea o cină în şură. Ospăţul organizat la încheierea muncii, care ocazionează joc, avea funcţie de iniţiere, iar strigăturile performate aveau o funcţie socială, strigăturile având menirea de a satiriza diversele metehne umane:

„Mândra mea s-o lăudat,
Că are-on pat îperinat.
Io m-am dus și l-am văzut
Și-o fost tăt cu goz umplut.”

„Fata mamei lăudată,
Cu cânepa nelucrată,
Șede mâța pă cuptor,
Încâlcită-nt-on fuior.”

„Frunză verde de alun,
Am mândră ca și-on păun,
Hainele sclipesc pă iè,
Ca și molu' pă purcè.”

„La mândruța jucăușă,
Stă gunoiul după ușă,
Pune mătura pă el,
Să să vadă puțânel.”

„Badea, mai nimica n-are
Și să țâne gazdă mare.
De-ar avea și vo doi boi,
N-ar mai vorovi cu noi.”

„Uiu, iu, oiagă plină,
Cum ai dat cu mine-n tină,
Uiu, iu, oiagă goală,
Cum m-ai pus, așa mă scoală.”

„Beu fetile până-s bete
Și-apoi zâc că-s diochete.
Și tăt sclipocesc din ochi,
Să le cate de diochi.
Nu-s diochete de babă,
De tărie din oiagă.”

La „claca pă danț”, întâlnim oficierea de practici magice, având funcția de stimularea luării la joc a fetelor. Fata care nu era luată la joc trebuia să se prindă de rochie și de acasă și până la gura surii, unde se ținea dansul, trebuia să repete de trei ori formula orală:

„Fujiți, fujiți, coșnițe c..ate,
Păste gard aruncate,
Că pă câte vă ajung,
Pă tăte vă ung.”

Alte fete stăteau tupilate la colțul șurii, aruncau apă peste cap și rosteau:

„Fujiți, coșnițe c..ate,
Păste casă aruncate,
Că io-s un vișin înflorit,
În fruntea dansului răsădit.”

II. Șezătorile

Șezătoarea este un obicei complex. Prin șezătoare sătenii înțeleg o adunare restrânsă, din serile lungi de toamnă și iarnă, la care participau fete, femei cu lucru, dar și feciori și bărbați care umblau de la o șezătoare la alta. Fetele și femeile lucrau pentru ele, bărbații participanți, împreună cu femeile, discutau fapte din viața satului. Șezătoarea are o funcție aparte în performarea a aproape întregului repertoriu folcloric, implicând performarea horilor, poveștilor, snoavelor, povestirilor, ghicitorilor și strigăturilor, precum și a jocului. Șezătorile se organizau mai mult iarna. Când era post se învățau colinde, mulțămături la colindă, obiceiuri, practici magice în cadrul unor obiceiuri, legende, iar în afara postului, iarna era prilej de petrecere a feciorilor și fetelor. Șezătorile se organizau în serile de luni, miercuri și joi, marțea și vinerea erau zile oprite din cauza temerii participanților la șezătoare, de ființele mitologice Sfânta Vineri și Marțolea, duh malefic foarte temut, despre care se credea că pedepsea aspru femeile și fetele care lucrau marți seara. Sătenii își aduc aminte de pățanii ale femeilor care au încălcat interdicția de a nu lucra marți seara. „La o femeie o vinit Marțolea. Femeia înmuiașă cămăși marți sara. O bătut la ușă o femeie și i-o deschis. O văzut o babă hâdă, cu dinți ieșiți în afară, care o întrebat-o de ce lucră marți sara. Apoi i-o sucit gura și-o îmburdat ciubărul cu leșie fierbinte pă ea. Noroc c-o sărit bărbatu’ și-o ridicat ciubăru’, da femeia tăta s-o opărit. Noroc c-o cântat cocoșii și baba n-o mai avut nicio putere și s-o dus.”

Șezătorile se organizau pe porțiuni de sat la Boiu Mare, existând cinci sau șase șezători, participanții grupându-se pe criterii de vecinătate și prietenie. Se alegea o casă, care avea o cameră mare, participanții plătind proprietarului cu o seară de tors, uneori plătindu-i-se lemnele și petrolul consumat pe durata șezătorilor. Cea care organiza șezătoarea își invita prietenele și vecinele, care veneau aducându-și de lucru fiecare. Se torcea lână și cânepă, iar bărbații rășchiiau. Într-o fază târzie, la șezătoare, se și croșeta și broda. Numărul participanților varia în funcție de relațiile de prietenie și capacitatea casei.

Șezătorile începeau pe la orele 19-20, seara, după ce se cina acasă. Fetele se așezau în jurul lămpii, după prietenie și vecinătate. Feciorii nu veneau deodată cu fetele. Mai întâi se adunau în grup lângă casa unde avea loc șezătoarea, ascultau la fereastră, apoi scoteau sunete înfricoșătoare ca să sperie fetele. Totodată își întorceau căciulile și căputurile pe dos, în același scop. O fată mai îndrăzneată iese și-i cheamă în casă. Pentru a înlătura monotonia muncii, oboseala și plictiseala, se performau hori, se spuneau povești, ghicitori și se practicaau jocuri de șezătoare pentru însuflețirea atmosferei. Am întâlnit cântece de șezătoare, de largă răspândire în întreaga Transilvanie:

„Șezătoarea ni-i deplin,
Fete sunt, feciori nu vin,
Că feciorii ni-i s-o dus,
La șezătoarea din sus.
C-acolo-i casa de bârne
Și fetele-s mai bătrâne.
Printre bârne bagă câlți,
Fetele-s fără de dinți,
Printre bârne bagă obiele,
Fetele-s fără măsele.
La noi casa-i de nuiiele
Și fetele-s tinerele,
Tinere și frumoșele.”

La Boiu Mare, ca și-n alte localități din zona Chioar, feciorii, în șezătoare, apucau fusele fetelor, care trebuiau să plătească cu un sărut înapoierea lor. Celor care refuzau sărutul li se rupeau fusele, ieșeau feciorii cu ele afară și le-ntindeau tortul prin garduri. Datina a rămas în imaginile cântecelor de șezătoare:

„Ce haznă-i de voi feciori,
Că umblaț' pân șezători.
Nici fusă nu apucaț',
Nici fete nu sărutaț'.
Sărutaț' țâțâna ușii,
Voi gândiț' că-i cè cu gușe.
Sărutaț' fundu' la oală,
Voi gândiț' că-i cè de-afară.
Sărutaț' oala, la grindă,
Voi gândiț' că-i cè din tindă.
Metehău, de la fiteu,
Hai, apucă-mi fusu' meu.”

Am înregistrat și o variantă de cântec satiric de șezătoare, care ironizează femeile leneșe:

„Mândra, de ura furcii,
Fuje-n fundu' ogrăzii
Și de-acolo felelește (comentează),
Că furca nu-i trăbuiește.
Că furca-i de nadă albă
Și pă iè caier nu-i trabă.
Fusu i-i de păducel
Și nu-i trebe tort pă el.”

Una dintre preocupările fetelor era aducerea feciorilor în șezătoare, mai ales dacă vedeau că întârzie, se lasă așteptați. „Fetele torceau din vârful caierului, una de la celelalte, tortul îl învârteau pe veșca unei site, iar două fete se așezau spate în spate, aplecate și durgăleau sita de la una la alta printre picioare, rostind:

„Turduluc, butuc,
Pă Ion îl aduc,
Să n-aibă stare și alinare,
Până la noi în șezătoare,
Până-n șezătoare a-ntra,
Cu mine mâna a da
Și cu mine a juca.”

Fetele, pentru aducerea feciorilor în șezătoria lor, „înfocau o cărămidă și o aruncau într-o oală plină cu apă. Se credea că atâția feciori vor veni în șezătoare câți stropi de apă vor sări în afară.”. Mai luau cărbuni aprinși pe un fâraș și loveau în meșter-grindă, „să vie atâția feciori câte scânteii sar din cărbuni.” Sunt practici magice care au la bază magia prin similitudine. Șezătoria ca manifestare complexă ocazională și practici magice ale fetelor de ghicirea ursitului. Două fete luau în poală, una două linguri, cealaltă două fuse. Cu ele ieșeau din șezătoare și mergeau la un vecin. Era preferată, de obicei, o casă cu mai mulți copii. Când ajungeau la fereastră loveau în blana ferestrei cu lingurile și fusele și ascultau cu atenție ce se vorbește în casă. Dacă unul din familie zicea „du-te și adă apă” fata trăgea nădejde că vor veni pețitorii. Dacă-l auzea pe unul din casă apostrofându-l pe altul „nu face atâta căldură” însemna că feciorii nu vor veni. Apoi fetele se întorceau în șezătoare. Lingura avea în culturile tradiționale un caracter ritual, un simbolism dezvoltat și multiple valențe și rosturi ritualistice. (Evseev, 1998: 228). Fusul se integrază simbolismului torsului, cu valențele sale cosmice și erotice. În popor fusul este folosit în vrăji de dragoste și în acte magice de fertilitate sau de apărare împotriva forțelor malefice. (Evseev, 1998: 156). O practică magică de aducere a feciorilor în șezătoare este numărul parilor, care, la Boiu Mare, îmbracă forme particularizate. „În toiul șezătorii, două, trei fete ieșeau pe întuneric

de nepătruns și numărau parii invers, de la nouă la unu dintr-un gard, iar parul cu numărul unu era legat cu fuior din caier. În marțea următoare se duceau la gard să urmărească parul însemnat. Jucau în jurul lui, rostind:

În șezătoare; foto: Felician Săteanu

„Noi nu jucăm paru’,
Că jucăm pețătoriu’,
Să n-aibă stare-nt-on loc,
Cum n-are paru’ când arde-n foc,
Până la mine-a vini,
Cu mine mâna a da
Și-n gură m-a săruta.”

Dacă parul era strâmb, însemna că ursitul va fi slab și ghebos. Dacă parul era drept, ursitul va fi frumos, înalt și drept. Jocul în jurul parului asocia cercul magic protector. O altă practică de ghicirea ursitului în șezătoare era cea cu utilizarea „moșuților”. Moșuții erau niște păpușele de fuior, puse câte două, în mijlocul casei, de către fetele care își ghiceau ursitul. Fiecare pereche de moșuți purta un nume de fată și unul de flăcău. Moșuții se aprindeau și care se apropiau către olaltă, se crede că acei doi tineri se vor căsători. O altă practică destinată aceluiași scop asocia litolatria, generalizată în folclorul românesc și universal. Se luau două pietre de râu, se înfierbântau în foc, apoi se aruncau într-un vas cu apă rece. Dacă pietrele sfârâiau puternic, cei doi se vor lua, pietrele simbolizând perechea de tineri.

În scopul alungării plictisului și crearea unei atmosfere antrenante, în șezătoare se practica jocuri de șezătoare. Unele erau de largă răspândire, precum „De-a picatul în fântână”. „La grindă se atârna un căput iar o fată sau un băiat se ascundea cu capul în căput, strigând:

- Am picat în fântână. Cei din șezătoare întrebau:

- Cine să te scoată? Ea rostea numele unui băiat, care se ducea și-și ascundea capul în căput și săruta fata, după care, fata ieșea din căput, iar băiatul rămânea acolo și jocul continua, până se perindau toate fetele și feciorii din joc.”

„De-a bâza era un joc care se întâlnea și în șezători, dar și în cadrul priveghiului. Un flăcău scotea palma dreaptă pe subsioară. Unul îl lovea cu palma, în timp ce ceilalți jucători ridicau o mână în sus, strigând „bâzzzz!” Cel lovit trebuia să-l ghicească pe cel care l-a lovit. Dacă-l ghicea, acela îi lua locul și jocul mergea mai departe.”

Un joc asemănător cu „De-a bâza” era „De-a lebăda”, „Un flăcău se așeza cu capul în poala unei fete. Fata îi acoperea ochii cu poalele să nu poată vedea. Unul din flăcăi îl lovea în spate și trebuia să-l ghicească pe cel care l-a lovit. Dacă ghicea îi lua locul. Dacă nu ghicea de mai multe ori, primea pedepse: să sară într-un picior, să sărute o babă sau să ducă ceva la un vecin.”

Șezătorile occasionau joc, iar feciorii jucau fetele. Dacă nu aveau muzicanți, cântau fetele și jucau pe melodia cântecului. Participanții nu erau serviți cu mâncare și băutură, decât cu grăunțe fierte, nuci, mere și pancove. Când se retrăgeau, feciorii erau conduși de drăguțe sau de fetele din grup. Am întâlnit și legenda răspândită care narează moartea fetei care, adormind, rămâne în șezătoare. „Pe la vo zece noaptea o vinit nește feciori frumoși, îmbrăcați și tăte fetele s-o uitat lung la ei că nu-i cunoșteau. Una dintre ele o văzut

că aveau la picioare copite de cal. Când o fost o dată, de plecat din șezătoare, fetele s-o cotit (și-au dat coate discret) și și-au făcut semn să plece. Da' una o adormit și fetele n-o văzut că a rămas în casă. A doua zi o aflat-o moartă și avea mâțele înșirate pe cuie. O zâs cine-o aflat-o:

„Mățucuiu' pân tăt cuiu',
Mățâșoare-n cuișoare,
Pă la noi pân șezătoare.”

Șezătoarea, așa cum reiese din cele analizate, este un obicei de mare complexitate, care antrenează categorii diverse de actanți: băieți, fete, neveste, babe, din rândul cărora fac parte indivizi înzestrați, care performează, în cadrul obiceiului, o multitudine de specii ale folclorului. Datorită procesului de modernizare a satului obiceiul a dispărut, mai ales, după colectivizarea agriculturii.

Notă:

Evseev, Ivan, *Dicționar de magie, demonologie și mitologie românească*, Timișoara, Editura Amarcord, 1998.